

## ПЕРЕДМОВА

У збірнику запропоновано добірку диктантів з української мови, зміст яких відповідає Державному стандарту початкової освіти та Типовим освітнім програмам для 1 – 4 класів.

Дібрані тексти сприятимуть поглибленню знань молодших школярів про навколишній світ, про традиції та звичаї українського народу, прищеплюватимуть почуття любові до рідної землі.

Диктанти у збірнику розподілено тематично. Учитель може використати їх для навчальних (зорово-слухових, слухових, коментованих, пояснювальних, вибіркових, вільних, творчих) та діагностувальних (контрольних) диктантів.

Розглянемо детальніше різновиди диктантів та методику їх проведення.

*Зорово-слуховий диктант* — це вид навчального диктанту, який поєднує візуальне і слухове сприйняття тексту. Перед написанням диктанту учні читають та аналізують записаний на дошці текст, запам'ятовують орфограми, пояснюють окремі слова. Учитель закриває текст і диктує його учням. Потім відкриває написане на дошці, щоб учні могли самостійно перевірити себе.

Перед написанням *попереджувального слухового* диктанту учні повторюють вивчені правила й усно аналізують текст диктанту. Вчитель диктує текст, викликає учня (ученицю) і просить пояснити правопис окремих слів чи речень.

*Коментований* диктант — це своєрідне висловлення думок уголос під час запису сприйнятого на слух тексту. Завдання цього виду диктанту — привчати учнів аргументувати вибір орфограми або розділового знака. Вчитель диктує речення. Один із учнів, визначений учителем, записуючи продиктоване, чітко вимовляє слова, пояснює їхній правопис та

вживання розділових знаків у реченні. Решта учнів записують речення, уважно вислухавши коментування однокласника.

*Пояснювальний* диктант, залежно від способу проведення, може бути зоровим або зорово-слуховим. За допомогою пояснювального диктанту вчитель може виявити, як учні засвоїли навчальний матеріал, чи готові вони до написання діагностичної роботи. Напередодні написання диктанту учні повторюють вивчене, а після написання обговорюють орфограми, розділові знаки та правильність виконання поставлених учителем інших завдань.

Одним із видів пояснювальних диктантів є *диктант з обґрунтуванням*. Учні не лише записують текст під диктування, а й дають письмові пояснення окремих орфограм. Під час проведення таких диктантів доцільно дозволяти учням користуватися підручником, довідником.

*Вибірковий* диктант проводять з метою закріплення вивченого матеріалу. Учні записують лише окремі слова та словосполучення відповідно до поставленого вчителем завдання.

Значно складнішим є *вибірково-розподільний* диктант. Під час його написання учні вибирають із тексту, який диктує вчитель, відповідне мовне явище і зіставляють його з іншим.

Вільний диктант — це щось середнє між власне диктантом та докладним переказом. Завдання полягає в тому, що учні мають якомога точніше своїми словами відтворити продиктований текст. Методика проведення вільного диктанту така: вчитель виразно читає текст; за допомогою запитань з'ясовує, чи все зрозуміло; пояснює незрозумілі учням слова, ситуації; пропонує переказати прочитане; потім диктує текст частинами.

Особливості диктанту «*Перевіряю себе*» полягають у тому, що після його написання учні виділяють у тексті сумнівні місця і з'ясовують у вчителя правопис того чи іншого слова та вживання розділових знаків. Діти також можуть виправляти помилки, користуючись підручниками або довідниками, словниками.

Під час написання *творчого* диктанту учні вносять певні, визначені вчителем, зміни в запропонований текст. Роботу над таким видом диктанту варто розпочинати з творчого списування. Учням пропонують списати текст, уставляючи замість крапок потрібні за змістом слова. Пізніше завдання можна ускладнити: запропонувати внести в текст самостійно дібрані (або записані вчителем на дошці) фрагменти.

*Диктант-гра* сприяє формуванню вміння швидко вибрати слова на певне правило. Такі диктанти активізують учнів, допомагають якісному засвоєнню матеріалу, викликають інтерес до вивчення мови.

*Діагностувальний (контрольний диктант)* — це перевірка засвоєного учнями навчального матеріалу. Якщо в тексті диктанту є невідомі учням орфограми, їх необхідно пояснити, записуючи відповідні слова на дошці.

На кінець навчального року учні 1 класу пишуть під диктування текст, у якому 15 – 20 слів, правопис і вимова яких збігаються; у 2 класі кількість слів у тексті для диктування становить 30 – 50; у 3 класі — 50 – 70 слів; у 4 класі — 70 – 90 слів.

# НАША БАТЬКІВЩИНА

---

## УКРАЇНА — РІДНИЙ КРАЙ

### Рідна країна

Україна — це рідна мати, чарівна пісня, чудові народні традиції, мальовнича природа, талановитий народ.

*15 слів*

### Україна

Україна — це наш край. Це країна, де ми народились і живемо. Це наша Вітчизна. Наша Батьківщина. Людина без Вітчизни, як соловей без пісні.

*24 слова*

\* \* \*

Україна — одна з найбільших країн Європи, яка за чисельністю посідає шосте місце на континенті. Українці — основне населення держави, один із найбільших народів Європи, другий за чисельністю слов'янський народ. *(З книги «Культура і побут населення України»)*

*28 слів*

### Наша держава

Наша земля і держава, в якій ми живемо, зветься Україна. Назву краю дали наші пращури ще в сиву давнину. А тому й ми, як народ, називаємось українцями.

*29 слів*

### Україна

Україна — це наша рідна земля. Тут ми народилися, тут почули перші звуки материнської мови.

Україна — це чудові народні традиції, мальовнича природа, талановитий народ. Україна — це велика незалежна держава в Європі.

*31 слово*

### Рідний край

Біля твоєї хати цвітуть мальви і чорнобривці. Вузька стежка біжить до джерельця. Там росте калина або шумить

тополя. З поля вітерець доносить запах жита і гречки. Така твоя Батьківщина.

*31 слово*

### **Україна**

Ми живемо в чудовій європейській країні — Україні. Столиця України — Київ. Це місто стоїть на річці Дніпро. Центральна вулиця Києва — Хрещатик. Київ гостинно зустрічає туристів із різних країн. Ми — майбутнє України. Шануймо нашу Батьківщину! Пишаймося нею!

*36 слів*

**\* \* \***

На заході нашої держави простяглися на сотні кілометрів чудові гори.

З високих гір стікають в долини гомінкі веселі річки: Прут, Черемош, Тиша, Бистриця.

У карпатських лісах водяться різні тварини, ростуть незвичайні квіти.

Карпати зачаровують своєю красою.

*36 слів*

### **Україна**

Україна — одна з найбільших європейських країн. Вона знаходиться в центрі Європи. Величезні простори займає наша земля. Наша країна поділена на області. Всього — 24 області та Автономна Республіка Крим. Ми живемо в місті Тернополі. Столиця України місто Київ.

*37 слів*

**\* \* \***

Ти живеш в Україні. У тому краю, де співають солов'ї і виграють на сонці пшеничні лани. Де веселими хвилями котиться Дніпро. Де вирости Тарас Шевченко, Іван Франко, Леся Українка. Твій рід український. А ти — українець. Бережи свій рід, свою рідну Україну.

*41 слово*

## Рідна Україна

Україна — це наша земля, наша країна зі славною багатотоміковою історією народу. Народу, який протягом багатьох віків боровся за свободу й незалежність.

Україна — це велика незалежна держава в Європі.

Україна — це рідна мова, чарівна пісня, чудові народні традиції, мальовнича природа, талановитий народ.

*43 слова*

### З чого починається Батьківщина?

Крізь мое віконце видно тільки вулицю. На вулиці дерева. За деревами блищить ставок. Там плавають качки. Це один із куточків моєї країни. Він дуже маленький. Його не знайдеш на карті. Але саме такі куточки і складають нашу велику Батьківщину. *(За Г. Почепцовим)*

*43 слова*

## Україна

Що для тебе Україна? Запитай своє серце. Воно відповість тобі любов'ю. Ти одразу згадаєш зелені гаї, ясні води річок та озер. Ти почувеш мелодію української пісні. Широкий степ нагадає дзвін шабель та походи козаків. І ти сам живеш у великій родині — Україні.

*43 слова*

\* \* \*

Ми пішли в ліс. Там знайшли джерело. З нього витікає вода.

Із джерела починається струмок. Із маленьких струмочків формується річка. А вже кілька річок утворюють ріку. Найбільша ріка України — Дніпро. Сивий Славутич впадає в Чорне море. Над Дніпром красується Київ — столиця нашої держави.

*43 слова*

## Україна

Широко простягнулася щедра земля України. Величезні багатства нашої країни. Від краю до краю на її просторах колоситься золотиста пшениця. Зеленіють безмежні поля

цукрових буряків. Любо вітають нас золотими шапками стрункі соняшники. Вітер розчісує коси пишної кукурудзи. Запавні сади та зелені городи оточують наші міста і села.

*47 слів*

### **Наша Батьківщина**

Від зелених Карпатських гір до широких донецьких степів, від лісів та луків Полісся до Чорного й Азовського морів розкинулася Україна. Це — наша Батьківщина.

Головне місто України — Київ. Він існує більше тисячі років.

Найбільша річка — Дніпро. Вона пересікає всю країну й несе свої води до Чорного моря.

*48 слів*

**\* \* \***

Україна — велика і простора, розташована на Європейському континенті. З півдня наші землі омиваються Чорним і Азовським морями. Найбільша річка України — Дніпро. Надра країни багаті на корисні копалини.

За деякими землями збереглися традиційні назви: Галичина, Поділля, Волинь, Донбас, Буковина.

Україна межує з Польщею, Угорщиною, Румунією, Молдовою, Словаччиною, Білоруссю та Росією.

*49 слів*

### **Рідний край**

Наш рідний край великий і величний. Він має швидкі ріки, високі гори, широкі урожайні поля і квітучі луки.

Найбільші ріки — Дніпро, Дунай, Прут, Тиса, Десна, Дністер, Південний Буг. Річки України повільно течуть широкими долинами. Найвищі в нас гори — Карпати. Найвища вершина Карпат — Говерла.

Гарний наш рідний край!

*49 слів*

**\*\*\***

Щасливі ми, що народилися на такій чудовій, багатій, мальовничій землі — на нашій славній Україні. Тут жили

наші прадіди, діди. Тут живуть наші батьки. Тут корінь нашого українського роду, що сягає сивої давнини. І де б не були, скрізь відчуваємо поклик рідної землі, хвилюємося аж до сліз, зачувши рідне слово.

*49 слів*

### **Наші ріки**

Як глянеш на карту — Україна скидається на великого орла. Посередині могутній Дніпро несе свої води до Чорного моря. Подивись на птаха згори — і на лівому крилі побачиш сині прожилки. То ріки: Десна, Трубіж, Псел, Ворскла, Оріль, Самара, Конка. На правому крилі — Прип'ять, Тетерів, Ірпінь, Рось, Уж, Південний Буг, Дністер, Прут. *(За Д. Чердниченком)*

*52 слово*

### **Батьківщина**

Найпрекрасніше у світі — Батьківщина.

У кожної людини є Батьківщина, і кожен любить її. Любить місце, де він народився і живе. Любить рідні ліси і поля. Свою зиму і своє літо, свою весну й осінь. Людина любить тих, з ким живе, любить свій народ, рідну мову і пісні свого народу, казки, танці, книги.

*53 слова*

\*\*\*

Рідний край! Дорога серцю земля батьків і дідів наших. Безмежні степи, зелені ліси, блакитні небеса. Хіба є на світі щось дорожче за Вітчизну?

Вулиця в пишних каштанах і кленах. По ній ти щодня ходиш до школи.

Зі стежки до школи, з шкільної парти, з першої картинки в абетці, з берізки біля хати починається твоя Батьківщина.

*55 слів*

### **Рідний край**

Рідний край! Починається він із батьківського порога, стежини до хати, що ніжно стелиться в садочку. А ще він

починається із маминої пісні колискової. Для кожної людини найдорожчий той край, де вона народилася, звідки пішла у світ. А для нас найдорожче наше рідне село чи місто. Тут жили наші діди-прадіди. Тут корінь нашого славного роду.

*56 слів*

\*\*\*

Україна — наша Батьківщина. Багата вона на корисні копалини — вугілля, залізну руду, марганець, нікель, титан. Щедрі врожаї жита і пшениці, льону і цукрових буряків вирощують на її ланах. А яка мальовнича природа України — ріка Дніпро, гори Карпати, Чорне море, узбережжя Криму!

Наша Вітчизна подарувала людству геніальні пісні, твори Тараса Шевченка, Лесі Українки, Івана Франка, Ліни Костенко.

*56 слів*

\*\*\*

Найвищі в Україні гори — Карпати. Найвища вершина Карпат — Говерла. Говерлу знають всі українці.

В Україні є й інші знамениті гори. Чернеча гора в Канєві. На ній поховано Тараса Шевченка. Володимирська гора в Києві. На ній стоїть пам'ятник князєві Володимиру. Княжа гора у Львові. На ній колись князь Данило Галицький збудував замок. Тепер ця гора називається Високий Замок. (З «Материнки» Д. Чередниченка)

*57 слів*

## **Україна**

Україна — це моя рідна земля. Вона розбуджена бурхливою грозою. Красива і уквітчана ця земля весною. Щедра і різнобарвна восени. Строга і засніжена зимою. Солодка і пахуча в теплі літні дні. Понад дорогами стоять богатирі-явори. Високі гори вдивляються в синю височінь. Сивовусий Дніпро пливе через усю українську землю. Він поспішає розказати Чорному морю про гідність її народу. (З журналу)

*57 слів*

## Любов до Батьківщини

Усе хороше починається з любові. Любов до Батьківщини починається з любові до матері. Від мами ти вперше почув мову своєї Вітчизни. Мати навчила ходити тебе по рідній землі, пізнавати по запаху квіти, по голосу — птахів. Мати зростила тебе не тільки своїм сином, а й сином України.

Пам'ятай свій священний обов'язок, будь достойним сином України-неньки. *(З журналу)*

57 слів

## Рідна земля

Хіба є що на світі краще за безмежні поля, зелені ліси, квітучі сади? Хіба є що на світі дорожче за Вітчизну?

Рідний дім, гостинна ласкава оселя. Тут ти народився, вперше побачив світ, уперше ступив крок. А за порогом відкрився чарівний світ. Коло вікна ростуть мальви, соняшник, калина.

Ти розумієш, що це — твоя Батьківщина! Від батьківського порога вона бере свій початок.

62 слова

\*\*\*

Україна — це наш рідний край, наша дорога і мила Вітчизна. Це земля, де ми народились, уперше побачили і пізнали світ, почули колискову пісню, рідну мову, відчули любов і ласку. Це наша найдорожча у світі Батьківщина. Як і рідну матір ми не вибираємо, так і Вітчизну людина не обирає, але прикипає до неї всім серцем, проймається великою і світлою любов'ю на все своє життя. *(За Н. Красоткіною)*

63 слова

## Наша Батьківщина

Наша Батьківщина — Україна. Вона велика і могутня. Безмежні її простори. Прекрасна її природа. Є в ній родючі степи, зелені ліси, сади, виноградники. Нашу країну оточують глибокі моря. Течуть по ній широкі ріки. На ланах ростуть зернові і технічні культури. На луках пасуться отари овець, череди корів, табуни коней.

Земні надра багаті вугіллям, нафтою, залізною рудою, золотом.

Наша Батьківщина — дружна сім'я народів. Люди самі будують своє щасливе життя.

69 слів

\*\*\*

Для кожної людини найсвятішим, найдорожчим є той край, де вона почула перші звуки колискової матері, де милувалася мальовничою природою. Для нас Україна з її славною історією та трагічною долею є рідною. Пишаємося тим, що наша Батьківщина ніколи не поневолювала інші народи, а тільки мужньо захищала свої кордони від жорстоких загарбників.

Кожен, хто вважає себе патріотом України, повинен відстоювати честь Вітчизни, її надбання, природні ресурси, саму природу, землю, воду, повітря.

69 слів

### Україна

Кожна людина з великою любов'ю згадує те місце, де вона народилася. Це маленька батьківщина кожного з нас.

Коли їх скласти разом, вийде велика держава — Україна. Це наша земля з її славною історією і мудрими, талановитими людьми. Протягом багатьох віків наш народ боровся за свою незалежність і переміг.

Україна в усьому, що нас оточує. Це і ясне небо над пшеничними ланами, і червона калина в лузі, і криниця на подвір'ї, і бабусин вишитий рушничок. Любіть свою Батьківщину! (За Г. Почепцовим)

77 слів

### Наш рідний край

Наш рідний край великий і гарний. Великий, бо простягається від величних Карпат аж до Донбасу, і від боліт Полісся аж до берегів Чорного моря. Гарний, бо має і високі гори, вкриті зеленими лісами, і бистрі ріки, і широкі урожайні поля, і квітучі луки, і все, чого душа забажає.

## Зміст

---

НАША БАТЬКІВЩИНА .....	6
Україна — рідний край.....	6
Державні символи .....	14
Київ — столиця України.....	18
Дніпро .....	21
Міста України.....	23
НАРОДНІ СИМВОЛИ УКРАЇНИ .....	28
Рослини-символи .....	28
Калина .....	37
Верба.....	45
Українська хата .....	50
Криниця .....	54
Вишивка.....	58
Український рушник.....	60
Український віночок.....	64
ІСТОРІЯ МОЄЇ ДЕРЖАВИ.....	67
Козаччина .....	67
Славетні українці .....	70
Тарас Шевченко .....	76
Леся Українка .....	84
Чорнобиль.....	87

СВЯТА МОЄЇ БАТЬКІВЩИНИ.....	91
Народні свята та звичаї .....	91
Різдвяні свята.....	94
Великдень.....	97
День Матері.....	102
СІМ'Я, РОДИНА, РІД .....	104
УСЕ, ЩО СЕРЦЮ МИЛЕ .....	113
Мова материнська .....	113
Пісня — душа мого народу .....	117
Хліб — усьому голова .....	122
Книжка — наш вірний учитель.....	130
ПОРИ РОКУ.....	136
Зима.....	136
Весна.....	146
Літо .....	155
Осінь.....	162
СВІТ НАВКОЛО НАС ЧУДОВИЙ .....	172
Світ чарівний, та не вигаданий .....	172
Рослини — зелене диво землі.....	187
Брати наші менші.....	196
Птахи — наші пернаті друзі.....	207
ДЛЯ ДОПИТЛИВИХ ШКОЛЯРІВ .....	222
Земля і космос .....	222

Бджола — божа комаха.....	226
Цікавинки з усього світу .....	231
ПРИГОДИ ТВОЇХ РОВЕСНИКІВ.....	243
РОСТИ ЗДОРОВИМ.....	252
Здоровий спосіб життя .....	252
БЕЗПЕКА ШКОЛЯРА.....	259
ДИКТАНТИ ЩОДО ЗАСТЕРЕЖЕННЯ ВІД НЕЩАСНИХ ВИПАДКІВ ПІД ЧАС КАНІКУЛ.....	265